

ՖՐՕՄՕՆ ԿՐՏՍԵՐ

III

Բլօնդէլ փողոցի գարեջրատունը:

Ամուսնանալուց յետոյ Ռիսլէրը ձեռք էր քաշել գարեջրատանից: Սիդօնին ուրախ կը լինէր, եթէ նա երեկոները տանից դուրս գար, գնար մի որ է ընտիր ժողովարան, ժամանակ անցնէր հարուստ ու լաւ հագնուած մարդկանց շրջանում: Բայց այն միտքը, թէ իր ամուսինը կարող էր վերադառնալ չիբուխների ծխով լի գարեջրատունը, հին ժամանակուայ բարեկամների, Սիգիզմունդի, Դըլօբէլի ու իր հօր մօտ, ստորացնում էր Սիդօնին ու անբախտացնում: Եւ Ռիսլէրը այլ ևս չը գնաց այնտեղ, թէև հեշտ բան չէր այդ նրա համար: Նրա համար գրեթէ հայրենիքի յիշատակ էր այդ՝ հին Պարիզի մի յետ ընկած անկիւնում գտնուող գարեջրատունը: Կառքերի սակաւութիւնը, ներքին յարկի բնականաւոր բարձր ու վանդակապատ լուսամուտներով, դեղազործական ապրանքների ու դեղանիւթերի թարմ հոտը՝ այդ փոքրիկ Բլօնդէլ փողոցին մի հեռաւոր նմանութիւն էին տալիս Բազէլի կամ Յիւրիխ որոշ փողոցների հետ: Այդ գարեջրատունը պատկանում էր մի չվէյցարացու և լիքն էր լինում չվէյցարացիներով: Դուռը բացուելիս, չիբուխների ծխի մշուշի և հիւսիսային բարձրների ծանր մթնոլորտի միջով երևում էր մի ցածիկ ու ընդարձակ սենեակ առաստաղի գերաններից կախուած խոզապուխտներով, շարէշար գարեջրատակաւներով, մի թղաչափ բարձրութեամբ շաղ տուած փայտի թեփով և հաշուենեղանի վրայ մեծ-մեծ աղցանամաններում դարսած շագանականման վարդագոյն գետնախնձորներով ու զամբիւղների մէջ լցրած նոր թխած աղի բրեքցիկներով:

Քսան տարի շարունակ Ռիսլէրն ունէր այդտեղ իր երկար չիբուխը, որի վրայ գրուած էր իր անունը և որ պահւում էր մշտական յաճախորդների չիբուխակալում, և իր սովորական սեղանը, որի շուրջը նստում էին մի քանի համեստ ու լռակեաց հայրենակիցներ, որոնք, առանց հասկանալու, բայց հիացմուն-

քով, լսում էին Շէբի և Դըլօբէլի անվերջ վիճաբանութիւնները: Երբ Ռիսլէրը դադարեց զարեջրատուն գնալուց, այդ վերջին երկուսն էլ ոտները կտրեցին այնտեղից, մի քանի յարգելի պատճառներով: Նախ և առաջ, պ. Շէբը շատ հեռու էր կենում այժմ: Իր զաւակների մեծահոգութեան չնորհիւ նա, վերջապէս, իրականացրել էր իր ամբողջ կեանքի երազը:

— Երբ որ հարստանամ, ասում էր միշտ այդ փոքրիկ մարդը իր՝ Մառէյի տխուր բնակարանում, սեփական տուն կ'ունենամ Պարիզի մօտակալքում, գրեթէ գիւղում, մի փոքրիկ պարտէզով, որ ինքս իմ ձեռքով կը փորեմ ու կը ջրեմ: Այդ իմ ամբողջութեանը աւելի օգուտ կը բերի, քան մայրաքաղաքի յուզմունքները:

Եւ ահա նա ունէր այժմ իր սեփական տունը, բայց, կարող էք հաւատալ խօսքիս, որ նա ուրախ չէր զգում իրան այնտեղ:

Մօնոսթուան էր այդ, Պարիզի չըջապատային երկաթուղու գծի վրայ, «փոքրիկ ռալի, պարտէզով», ասում էր ստուարաթղթէ բառակուսի ցուցանակագիրը, որի մեծութիւնը մօտաւորապէս ճիշտ գաղափար կարող էր տալ կալուածքի ծաւալի մասին: Որմաթղթերը թարմ էին և գեղջկային, ներկերը բոլորովին թարմ, իսկ վայրի խաղողից հիւստեած տաղաւարի կողքին դրուած պարտէզ ջրելու տակառը ջրի աւազանի դեր էր խաղում: Աւելցրէք այդ բոլոր առաւելութիւններին և այն, որ միմիայն մի ցանկապատ էր բաժանում այդ դրախտը մի ուրիշ բոլորովին նոյնանման «պարտէզով չալէից», ուր ապրում էին գանձապետ Սիզիգմունդ Պլանուսն ու իր քոյրը: Տիկին Շէբի համար այդ մի թանկագին հարեանութիւն էր: Երբ խեղճը ձանձրանում էր, վերցնում էր մի կոյտ ձեռագործ ու կարկատաններ և գնում օրիորդ Պլանուսի տաղաւարը, ուր չլացնում էր այդ պառաւ օրիորդին, պատմութիւններ անելով իր փառաւոր անցեալի մասին: Դժբախտաբար նրա ամուսինը, պ. Շէբը չէր կարողանում զուարճութիւն գտնել այդպիսի բաներով:

Դեռ սկզբում ոչինչ, ամեն բան լաւ էր գնում: Ամառուայ թունդ ժամանակն էր, և պ. Շէբը, միշտ սիրտուկը հանած, նոր տունը կարգի էր բերում: Ամենափոքրիկ մեխը, որ պէտք էր լինում խփել, առիթ էր տալիս դատարկ դատողութիւնների ու անվերջ վիճաբանութիւնների: Նոյնն էր և պարտէզի վերաբերմամբ: Նա սկզբում վճռել էր անգլիական պարտէզ չինել նրանից, մշտադալար սիզամարգերով և թաւուտաներով հովանաւորուած ոլորապտոյտ ծառուղիներով: Բայց այդ անալիտան թաւուտաները շատ դանդաղ էին աճում:

—Էհ, ուզում եմ մրգատու պարտէզ չինել, ասում էր անհամբեր Շէբը:

Եւ ահա նա երազում է ունենալ եղերքներին կանաչեղէն ցանած լուռ մարգեր և պտերի կողքին տնկած դեղձենիներ, ու ամբողջ առաւօտները փորում է պարտէզը, մտադրաղ կերպով կիտելով յօնքերը և կնոջ առաջ ճակատը ցուցամուրաբ սրբելով, որպէսզի նրան ասել տայ.

—Դէ մի քիչ հանգստացիր, այ մարդ... սպանելու հօ չես քեզ:

Վերջ ի վերջոյ, պարտէզը խառը պարտէզ եղաւ—կէսը ծաղիկ, կէսը պտուղներ, մասամբ ծառաստան, մասամբ բանջարանոց, և պ. Շէբը, ամեն անգամ Պարիզ գնալիս, անպատճառ զարդարում էր կուրծքը՝ խրելով կոճակի մէքքի մէջ իր ծաղկանոցից քաղած մի վարդ:

Քանի որ լաւ եղանակներ էր դեռ անում, մարդ ու կնիկ հա հիանում էին ամրոցների յետևում մայր մանող արևի վերջալոյսից, ցերեկների երկարութիւնից, գիւղական հրաշալի օդից: Երբեմն-երբեմն երեկոնները՝ բաց պատուհանների մօտ նստած նրանք երգում էին երկձայն, և Ֆերդինանդը, դիտելով չըջապատային երկաթուղու լապտերների հետ միաժամանակ փայլել սկսող աստղերը, քնարերգական տրամադրութեան մէջ էր ընկնում... Բայց ինչ տխրութիւն պատեց նրանց, երբ սկսուեցին անձրևները և նրանք այլ ևս չէին կարողանում տնից դուրս գալ: Տիկին Շէբը, իբր իսկական պարիզուհի, սկսեց ափսոսանքով յիշել Մառէյի փոքրիկ փողոցները ու իր գնալ-գալը Բլան-Մանտօ շուկան և թաղի վաճառատունները:

Լուսամուտը նրա դիտանոցն էր և կարուձևի տեղը, և նա ապակու միջով դիտում էր շարունակ իրանց փոքրիկ պարտէզը, —ուր սերմ ընկած պատատուկներն ու ծաղկաթուփ հնդկակոտիմները ցանկապատից պոկ եկած յետ էին քաշուել յոգնած տեւքով,—երկաթուղու մշտադալար հողաթմբերի երկար և ուղիղ գիծը և մի քիչ հեռւում, Պարիզի հանրակառքերի կայարանը, որոնց բոլոր կայարանները հրապուրիչ տառերով գրուած էին ջնարակուած պատկերի վրայ: Ամեն անգամ, երբ այդ հանրակառքերից մէկը տեղիցը շարժւում էր ճանապարհ ընկնելու համար, նա աչքը ման էր ածում յետևից,—ինչպէս կայէնում կամ Նումէշայում գտնուող մի ծառայող դիտում է Ֆրանսիա վերադարձող շոգենաւը,—երևակայութեամբ գնում էր հետը ու գիտէր թէ որ կէտում նա կանգ կ'առնի և որ կէտում նա ծանր-ծանր պտոյտ կը տայ՝ անիւններով քերելով խանութների պատուհանները...

Իսկ պ. Շէքը գարհուրելի էր դարձել, փակուած մնալով տանը: Նա այլ ևս չէր կարողանում աշխատել պարտէզում: Կիրակի օրերը ամբողջիւնների պատնէշը ամայի էր բոլորովին. այլ ևս հնարաւորութիւն չը կար գրօմնելու խոտի վրայ նախաճաշող բանուոր ընտանիքների մէջ և գնալ մի խմբից միւսը, իբր դրացի, ասղագործ հողաթափներով և մօտակայքի հարուստ կալուածատէրի հեղինակաւորութեամբ: Այդ բանի պակասն էր առանձնապէս զգում այդ մարդը, որ մեռած էր նրա համար, որ իրանով զբաղուեն: Այնուհետև անգործ մնալով և չունենալով մէկը, որի առաջ պարծենար, և որ լսէր նրա ծրագիրները, նրա պատմութիւնները և Օրլէանի դուքսին պատահած արկածը,— այդպիսի մի արկած էլ, գիտէք, իրան էր պատահել երիտասարդ հասակում,— դժբախտ Փերդինանդը սկսեց յանդիմանութիւններ թափել իր կնոջ գլխին:

— Աղջիկդ մեզ քչել է Պարիզից... Աղջիկդ ամաչում է մեզնից...

Էլ ուրիշ խօսք չէր լսում. հէնց հա՛ «աղջիկդ... աղջիկդ... ու աղջիկդ...»: Որովհետև, լի գայրույթով Սիդօնիի դէմ, նա հրաժարւում էր նրանից, կնոջ վրայ միայն գցելով այդ հրէշաւոր և փշացած դաւակի պատասխանատուութիւնը: Եւ խեղճ կնիկը կատարեալ սփոփանք էր զգում, երբ ամուսինը նստում էր կայարանի հանրակառքերից մէկը, որպէս զի գնար գտնէր Դըլօրէին, որ միշտ պարապ ժամանակ ունէր հետը ման գալու, և սիրտը հովացնէր, պատմելով բոլոր իր կակիծները իր փեսայի ու աղջկայ դէմ:

Հռչակաւոր Դըլօրէին էլ չարացած էր Ռիսլէրի դէմ, և նրա մասին խօսելիս սիրում էր ասել, թէ նա «ընկերամոռ մարդ է»:

Մեծ մարդը յոյս ունէր նոր ընտանիքի անբաժան մասը կազմել, դառնալ այդ ընտանիքում տօնահանդէսների կազմակերպիչ, ճաշակի դատաւոր: Իսկ, ընդհակառակը, Սիդօնին սկսել էր նրան շատ սառն ընդունել և Ռիսլէրը մինչև անգամ ալ ևս գարեջրատուն չէր տանում նրան: Սակայն դերասանը շատ էլ բարձրաձայն չէր յայտնում իր տրտունջը, և ամեն անգամ Ռիսլէրին պատահելիս, չափազանց սիրալիր ու շողորորթ կերպով էր վարւում հետը, որովհետև շուտով կարօտութիւն էր ունենալու նրանից:

Յոգնելով խելացի թատրոնապետի սպասելուց ու տեսնելով, որ ոչ ոք չէ առաջարկում իրան տարիների ընթացքում ակնկալած դերը, Դըլօրէին վճռել էր մի թատրոն գնել ու անձամբ շահագործել: Փողի կողմից նա յոյս ունէր Ռիսլէրի վրայ:

Հէնց այդ ժամանակները Տամպլ բուլվարում մի փոքրիկ թատրոն էր ծախւում թատրոնապետի անանկութեան պատճառով: Դըլօբէլը խօսեց այդ բանի մասին Ռիսլէրի հետ սկզբում շատ անորոշ կերպով, ենթադրական ձևով.— «Շահաւէտ բան կարող է լինել»: Ռիսլէրը լսում էր իր սովորական պաղարինութեամբ, ասելով՝ «Ճիշտ որ, այդ շատ լաւ բան կը լինէր ձեզ համար»... Իսկ յետոյ, երբ Դըլօբէլը բացուեց ու ուղղակի ասաց, նա, չը համարձակելով «չէ» ասել, պաշտպանւում էր՝ «կը մտածեմ... յետոյ չը տեսնենք... չէ՛ չեմ ասում...» և այլն այդպիսի անորոշ բառերով. բայց ի վերջոյ արտասանեց այս չարաբաստիկ խօսքերը՝ «պէտք է տեսնել նախահաշիւը»:

Մի ամբողջ շաբաթ դերասանը գլուխ էր ջարդում, ծրագիրներ կազմում, թուանշաններ շարում իրար կողքի, նստած կնոջ ու աղջկայ արանքին, որոնք զմայլած դիտում էին նրան և հարբում այդ նոր երազից: Տնուորներն ասում էին՝ «պ. Դըլօբէլը թատրոն է անում»: Բուլվարում, դերասանների յաճախած սրճարաններում, էլ ուրիշ խօսակցութեան նիւթ չը կար: Դըլօբէլը չէր թագցնում, որ ինքը փողատէրի տեղ է արել և այդ բաւական էր, որ նրան շրջապատէին մի խումբ անպաշտօն դերասաններ, հին ընկերակիցներ, որոնք գալիս էին ու ընտանեբար խփելով ուսին յիշեցնում նրան: «Գիտես, բարեկամ...»: Նա խոստանում էր դեր տալ, նախաճաշում էր սրճարանում, այնտեղ նամակներ էր գրում, մատների ծայրով ողջունում էր ներս մտնողներին, այս ու այն անկիւնում տաք-տաք խօսում էր զանազան մարդկանց հետ, և արդէն երկու թերմաշ հեղինակներ կարգացել էին նրա մօտ մի դրամա եօթ տեսարանով, որ նրա ներկայացումների բացման համար այնպէս յարմար էր, «ինչպէս մի ձեռնոց ձեռի համար»: Նա ասում էր՝ «իմ թատրոնը» և նրան նամակ ուղարկելիս հասցէն գրում էին «Պարոն թատրոնապետ Դըլօբէլին»:

Ծրագրին ու նախահաշիւը պատրաստելուց յետոյ՝ նա գրանաց գործարանը Ռիսլէրին տեսնելու: Ռիսլէրը, այդ րոպէին շատ զբաղուած լինելով, ժամադիր եղաւ պատահելու Բլօնդէլի փողոցում, և նոյն երեկոյ Դըլօբէլը, առաջինը գալով գարեջրատուն, տեղ բռնեց իրանց հին սեղանի մօտ և, մի աման գարեջուր ու երկու բաժակ պահանջելով, սկսեց սպասել: Նա երկար սպասեց, աչքը դռանը, ջղային անհամբերութեամբ: Ռիսլէրը չը կար: Ամեն անգամ, երբ մէկը ներս էր մտնում, դերասանը չուռ էր գալիս դէպի դուռը: Նա թղթերը դրել էր սե-

դանի վրայ և կարգում էր զանազան շարժումներ անելով ձեռքերով, գլխով ու շրթունքներով:

Հրաշալի, աննման գործ էր: Արդէն նա երևակայում էր իրան՝ իր սեփական թատրոնում՝ ներկայացնելիս,—որովհետև այդ ամենաէական կէտն էր,—յատկապէս իր համար յորինուած դերեր, իր ձիւղբին արժանի դերեր, որոնց մէջ նա ահագին տպաւորութիւն է գործելու...

Յանկարծ դուռը բացուեց և չիբուխների ծխի մէջ երևաց պ. Շէքը, որ նոյնքան զարմացած ու դժգոհ քնաց Դըլօրէլին տեսնելով, որքան և Դըլօրէլը՝ նրան տեսնելով: Նա առաւօտեան գրել էր փեսային, որ հետը շատ լուրջ խօսելիք ունի և կը սպասի նրան զարեջրատանը: Պատուի հարց էր այդ, որ պէտք է վճռէին միայն տղամարդիկ, իրար մէջ խօսելով: Այդ պատուի հարցը իսկապէս նրա մէջ էր կայանում, որ պ. Շէքը թողել էր Մօնոուփի փոքրիկ տունը և ամենաթունդ առևտրական թաղում, Մայլ փողոցում վարձել մի վաճառատուն իր վրայի միջնայարկով... Մի վաճառատուն... Այո, վաճառատուն... Ու յետոյ սկսել էր մի քիչ վախ զգալ իր արած համարձակ քայլից, անհանգստանալով, թէ ինչպէս կը վերաբերուի այդ բանին իր աղջկիւր, մանաւանդ որ վաճառատունը շատ աւելի թանգ արժէր, քան Մօնոուփի տունը և դեռ մեծ նորոգութիւններ պէտք էր անել մէջը: Ի՜նչ տեղափոխուելիս: Վաղուց ի վեր ճանաչելով իր փեսայի բարութիւնը, պ. Շէքը վճռել էր նախ և առաջ նրան դիմել, յուսալով նրան գրաւել իր կողմը և նրա վրայ քցել այդ ընտանեկան յեղափոխութեան պատասխանատուութիւնը: Եւ ահա Ռիպլէրի տեղ Դըլօրէլին էր նա տեսնում:

Նրանք յօնքերի տակից խեթ-խեթ նայեցին իրար, միեւնոյն լակամանի կողքին պատահած երկու շան նման: Նրանցից իւրաքանչիւրը հասկացաւ իսկոյն, թէ ինչի էր սպասում միւսը, և նրանք չը փորձեցին խաբա տալ իրար:

—Փեսաս այստեղ չէ, հարցրեց պ. Շէքը, աչքի պոչով նայելով սեղանի վրայ փռած թղթերին և ստորագծելով «փեսաս» խօսքը, լաւ ցոյց տալու համար, որ Ռիպլէրը իրան մարդն էր և ոչ թէ մի ուրիշինը:

—Ես սպասում եմ նրան, պատասխանեց Դըլօրէլը, հաւաքելով թղթերը:

Շրթունքները իրար հուպ տուած, նա աւելացրեց վեհ, խորհրդաւոր և, ըստ սովորականին, թատրոնական կերպով.

—Շատ կարևոր բան ունեմ հետը:

—Ես էլ նմանապէս... հաստատեց պ. Շէքը, որի ճաղատ

գլխի վրայ մնացած երեք հատ մազերը ցցուեցին խողովկի փշերի նման:

Եւ այդ ասելով, նա եկաւ նստեց Դըլօբէլի կողքի բազմոցի վրայ ու նրա պէս պահանջեց մի աման գարեջուր ու երկու բաժակ, ու յետոյ, ձեռքերը գրպանը խրած, մէջքը պատին դէմ տուած ու պինդ տեղումը նստած, սկսեց սպասել Այդ երկու իրար կողքի դրուած և միևնոյն բացակայ անձի համար պահանջուած դատարկ բաժակները կարծես կռուի էին կանչում միմեանց:

Ռիսէրն էլ չը կար ու չը կար:

Մեր երկու լուռ ու մունջ գարեջուր խմողները արդէն սկսում էին համբերութիւնները կորցնել անհանգիստ շարժում էին նստած տեղներումը և նրանցից իւրաքանչիւրը սպասում էր, թէ միւսը կը ձանձրանայ վերջապէս ու կ'երթայ:

Ի վերջոյ, նրանք չը կարողացան զսպել իրանց դժգոհութիւնը և, բնականաբար, կուծն ու կուլան կոտրուեց խեղճ Ռիսէրի գլխին:

— Ի՞նչ անքաղաքավարութիւն է. կարելի է միթէ այսքան երկար սպասեցնել իմ հասակի մի մարդու, սկսեց պ. Շէբը, որ միմիայն այսպիսի դէպքերում էր առաջ բերում իր մեծ տարիքը:

Պ. Դըլօբէլը վրայ բերեց.

— Կարծեմ, ճիշտ որ, ձեռ է առել մեզ:

— Անշուշտ ճաշին հիւրեր է ունեցել պարոնը, աւելցրեց պ. Շէբը:

— Եւ ի՞նչ հիւրեր... արհամարհոտ եղանակով բացականչեց հռչակաւոր Դըլօբէլը, որի մէջ սկսել էին զարթնել կսկծալի յիշողութիւններ:

— Բանը նրանումն է... շարունակեց պ. Շէբը:

Նրանք մօտեցան իրար ու սկսեցին խօսել: Երկուսն էլ ռիւռնէին Ռիսէրի ու Սիդօնիի դէմ: Սրտները բաց արեցին: Այդ Ռիսէրը, չը նայելով իր միամիտ մանկական կերպարանքին, խսկապէս ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ մի ետամուլ, մի նորելուկ: Նրանք ծիծաղում էին նրա արտասանութեան, նրա շէնք ու չնորհքի վրայ, և անում էին նրա սովորական տաբօրինակ ձևերը: Յետոյ, նրանք խօսք բաց արին նրա ընտանեկան կեանքի մասին և, ձայները ցածացնելով, սկսեցին գաղտնիքներ յայտնել իրար ու մտերմաբար ծիծաղել, նորից բարեկամ դարձած:

Պ. Շէբը շատ հետու էր գնում.— Թող զգոյշ կենայ. այնքան յիմար գանուեց, որ թողեց որ ծնողներս հեռանանք մեր զաւակից. եթէ գլխին մի բան գալու լինի, մեզ մեղադրելու

ամենևին տեղիք չունի: Եթէ մի աղջիկ աչքի առաջ չունի այլ եւս իր ծնողների բարի օրինակը, հասկանում էք...

—Անշուշտ... անշուշտ... ասում էր Դըլօրէյը. մանաւանդ որ Սիդօնին շատ կօքէտն է դարձել... Ասենք, ինչ պէտք է լինի որ: Ռիսլէրը կը կրի միայն իր արժանի պատիժը: Միթէ նրա հասակն ունեցող մարդը պէտք է... Սը՛սս եկաւ:

Ռիսլէրը մի րոպէ առաջ մտել էր գարեջրատունը և մօտենում էր խօսակիցներին, աջ ու ձախ սղմելով ծանօթների ձեռքը:

Սկզբում մի քանի րոպէ երեք բարեկամները վատ զգացին իրանց: Ռիսլէրը ներողութիւն խնդրեց, ինչպէս որ կարող էր: Տանն էր ուշացել, Սիդօնին հիւրեր ունէր,—Դըլօրէյը սեղանի տակին հրեց պ. Շէքի ոտը,—և այդ բաները ասելիս խեղճ մարդը շուարած մտածում էր, թէ դատարկ բաժակներից որ մէկի առաջը պէտք է նստի ինքը:

Դըլօրէյը մեծահոգի գտնուեց:

—Դուք խօսելիք ունէք, պարոններ, խօսեցէք առանց քաշուելու:

Եւ քթի տակին ասաց, աչքով անելով Ռեսլէրին.

—Թղթերը բերել եմ:

—Թղթերը... բացականչեց Ռիսլէրը շուարած:

—Նախահաշիւը... չնչաց դերասանը:

Այնուհետեւ, ցոյց տալով, թէ ինքը ամենևին չէ ուզում լսել նրանց խօսակցութիւնը, նա քաշուեց մի անկիւն ու սկսեց կարդալ իր թղթերը, գլուխը կոթնած ձեռներին ու ձեռները դրած ականջներին:

Նրա կողքին, միւս երկուսը խօսում էին, սկզբում ցած ձայնով, յետոյ աւելի բարձր, որովհետեւ պ. Շէքի զիլ ու ծղրտան ձայնը չէր կարող երկար ժամանակ չափաւորուել...—Ինքը հօ այն հասակում չէր, որ կենդանի թաղուէր յետ ընկած անկիւնում... Նա ձանձրութիւնից կը մեռնէր Մօնոտիում... Մայլ ու Սանտիէ փողոցները, առետրական թաղերի աղմուկն ու կենդանութիւնը, ահա թէ ինչ էր պէտք նրան:

—Այն, բայց վաճառատունը... ինչի համար էր... վախ՛խելով համարձակուեց նկատել Ռիսլէրը:

—Ինչի համար է վաճառատունը... Ինչի համար է վաճառատունը, կրկնում էր պ. Շէքը, զատկական ձուի պէս կարմրած և բարձրացնելով ձայնը, որքան ուժումը կար... Որովհետեւ ես վաճառական եմ, պարոն Ռիսլէր: Վաճառական և վաճառականի որդի... Օհ, գիտեմ ինչ էք ասելու: Թէ առատուր չունեմ, չէ... Բայց ո՞վ է մեղաւորը... Եթէ այն մարդիկ, որոնք

ինձ, ինչպէս մի դառամեալ ծերունու, փակել էին Մօսուստում, Բիսէտրի անկելանոցի մօտերը ում, դրա փոխարէն խելք արած լինէին զրամագլուխ տալու ինձ մի որ և է առետրական ձեռնարկութեան համար...—Այդտեղ Ռիպլէրին յաջողեց լռեցնել և նրան աջնուհետև լսում էին միայն կցկտուր խօսքեր՝ «...աւելի յարմար վաճառատուն... բարձր առաստաղով... օդը շատ է... ապագայի ծրագիրներ... հսկայական գործ... կը խօսեմ, երբ որ ժամանակը գայ... շատերը կը զարմանան»։ Դըլօբէլը լսելով հանդերձ այդ հատ ու կտոր խօսքերը, հետզհետէ աւելի ու աւելի էր խորասուզւում իր թղթերի ընթերցման մէջ ու եռանդուն կերպով մէջքը դէմ անում նրանց, լսել չուզող մարդու պէս։ Ռիպլէրը, չուարած, երբեմն-երբեմն մի կում գարեջուր էր խմում մի բան արած լինելու համար։ Ի վերջոյ, երբ պ. Շէբը հանգստացաւ և ոչ առանց պատճառի, փեսան ժպտալով զարձաւ դէպի հռչակաւոր Դըլօբէլը, որ հանդիպեց նրան իր սառն ու խիստ հայեացքով, որ կարծես ասելիս լինէր՝ «Իսկ էս...»։

—Ա՛խ, Տէր Աստուած... ճիշտ որ... մտածեց խեղճ մարդը։

Եւ իսկոյն փոխելով աթոռն ու բաժակը, նա եկաւ նստեց դերասանի առաջը. բայց պ. Շէբը չը գիտէր այնպէս պահել իրան, ինչպէս Դըլօբէլը։ Փոխանակ համեստօրէն հեռու քաշուելու, նա մօտեցրեց իր բաժակը ու միացաւ նրանց խմբին, այնպէս որ մեծ մարդը, որ չէր ուզում նրա ներկայութեամբ խօսել, երկրորդ անգամ հանդիսաւոր կերպով զրպանը դրեց թղթերը ասելով Ռիպլէրին.

—Յետոյ կը տեսնենք։

Շատ յետոյ, իսկապէն, որովհետեւ պ. Շէբը այսպէս էր դատել.

«Փեսաս շատ բարեհոգի է... Եթէ այս լօթու հետ թողնեմ, ով գիտէ՝ հրքան փող դուրս կը քաշի նրանից»։

Եւ նա մնում էր, որ հսկի։ Դերասանը կատաղել էր։ Գործը ուրիշ օրուայ յետաձգէր։ Անհնար էր Ռիպլէրը հէնց նոր ասաց նրանց, որ միւս օրը ինքը մի ամսով գնալու էր Սալփինի։

—Մի ամսով Սալփինի... բացականչեց պ. Շէբը, յուսահատուած, տեսնելով՝ որ փեսան դուրս է պրծնում ձեռքիցը... Իսկ գործերը։

—Է՛հ, ես ամեն օր ժօրժի հետ կը գամ Պարիզ... Պ. Գարգինուայի բաներն է, ուզում էր տեսնել փոքրիկ Սիդօնիին։

Պ. Շէբը թափ տուեց գլուխը։ Նրա կարծիքով, այդ շատ

անխոհեմ բան էր: Գործը միշտ գործ է: Մարդ պէտք է միշտ գործի վրայ լինի, միշտ աչքը վրան պահի: Ով գիտէ, ինչ կարող է պատահել. գործարան է, կարող է գիշերը յանկարծ կրակ քնկնել: Եւ նա կրկնում էր խրատական եղանակով՝ «Տիրոջ աչքը, սիրելիս, ուրիշ բան է»: մինչդեռ նրա կողքին նստած դեռասանը, որի բանին նոյնպէս չէր գալիս Ռիպէրը գնալը, չուում էր իր խոշոր աչքերը ու տալիս նրանց միանգամայն և սուր և հեղինակաւոր արտայայտութիւն, իսկ և իսկ այնպիսի արտայայտութիւն, որ պէտք է ունենայ տիրոջ աչքը:

Վերջապէս, կէս գիշերին մօտ, Մօնոուօի վերջին հանրակոթը տարաւ բռնակալ աներոջը և Դըլօբէլը հնարաւորութիւն ստացաւ խօսելու:

—Նախ և առաջ ծրագիրը, ասաց նա, չուզենալով իսկոյն և եթ խօսք բանալ թուանշանների մասին, և պէնսնէն դնելով քթին, նա սկսեց ճոռումարանօրէն և, ինչպէս միշտ, բեմի վրայ զգալով իրան՝ «Երբ մարդ սառը կերպով քննութեան է առնում զառամութեան այն աստիճանը, որին հասել է Ֆրանսիայում դրամատիկական արուեստը, երբ մարդ չափում է այն տարածութիւնը, որ բաժանում է Մօլիէրի թատրօնը...»: Եւ այդպէս գնում էր մի քանի երես: Ռիպէրը լսում էր, ծծելով չիբուխը և չը համարձակուելով շարժ գալ, որովհետև Դըլօբէլը կարգալիս ամեն բոպէ նայում էր նրան պէնսնէի վրայից տեսնելու համար, թէ ինչ տպաւորութիւն են գործում նրա վրայ իր խօսքերը: Դժբախտաբար, երբ դեռ ծրագրի մէջտեղումն էին, սրճարանը փակեցին, ճրագները հանգցնում էին, պէտք էր գնալ... Իսկ նախահաշիւը... Պայմանաւորուեցին, որ այդ թուղթը կը կարգան գնալիս, ճանապարհին: Ամեն լապտերի մօտ կանգ էին առնում: Դերասանը առաջ էր բերում իր թրւանշանները... Այսքան դանիթի համար, այսքան լուսաւորութեան համար, այսքան իբրև տուրք յօգուտ աղքատների, այսքան դերասաններին... Այդ դերասաններին վերաբերեալ հարցի վրայ նա պնդում էր:

—Գործի լաւութիւնը նրանումն է, ասում էր նա, որ մենք ոչինչ չենք վճարելու առաջին դերակատարին... Մեր առաջին դերակատարը Բիբին կը լինի... (Իր մասին խօսելիս, Դըլօբէլը սիրում էր Բիբի անուանել ինքն իրան...) Առաջին դերակատարներին առհասարակ քսան հազար ֆրանկ են տալիս... ստիպուած չը լինելով այդ փողը վճարել, կարող էր այնպէս համարել, թէ գրպաններդ էք դնում այդ քսան հազար ֆրանկը: Ընչտ չեմ ասում, հը՞:

Ռիպէրը պատասխան չէր տալիս: Նրա դէմքը բռնազբօսիկ

էր և աչքերը շաղուած էին, ինչպէս լինում են մտքով ուրիշ տեղ գտնուող մարդու դէմքն ու աչքերը: Նախահաշուի ընթերցումը վերջացնելուց յետոյ, սարսափով տեսնելով, որ մօտենում է Վիէյլ-Օդրիէտ փողոցի պտուտանքը, Դըլօբէլը չիփ-չիտակ դրեց հարցը: Ուզում էր արդեօք նա թէ ոչ ձեռնարկել այդ գործը:

—Ո՛չ... չեմ ուզում, ասաց Ռիսլէրը, ոգևորուած մի հերոսական քաջութեամբ, որ ներշնչում էր նրան գլխաւորապէս գործարանի մօտիկութիւնը և այն միտքը, թէ նա վտանգի էր ենթարկելու իր ընտանիքի բախտը: Դըլօբէլը չմեղեց: Նա կարծում էր, թէ բանը սարքուել է արդէն, և այժմ, չափազանց յուզուած և թղթերը ձեռքին բռնած, նայում էր Ռիսլէրին չռած աչքերով:

—Ձէ, շարունակեց Ռիսլէրը... Կոչում կարող կատարել ձեր խնդրածը... ահա թէ ինչու:

Ծանր ու բարակ, իր սովորական դանդաղկոտութեամբ, նա սկսեց բացատրել, որ ինքը հարուստ մարդ չէ: Թէև նշանաւոր առևտրական տան ընկերակից էր, բայց տրամադրելի փող չուներ: Ժօրժն ու ինքը ամեն ամիս որոշ գումար էին ստանում դրամարկղից: Իսկ յետոյ տարեվերջի հաշուեկշռի համաձայն բաժանում էին մէջները եղած արդիւնքը: Տուն-տեղ դնելը թանգ էր նստել նրան,—ինչ որ յետ քցած փող ունեցել էր, ծախսել էր: Մինչև տարեվերջն էլ դեռ չորս ամիս կար: Ո՞րտեղից էր վերցնելու այն 30,000 Ֆրանկը, որ իսկոյն և եթ պէտք էր վճարել թատրոնը գնելու համար: Եւ բացի այդ, չէ որ գործը կարող էր անաշուղ գնալ:

—Այդ անկարելի բան է... Բիբին հօ չի մեռել:

Եւ այդ ասելիս, խեղճ Բիբին ձգւում, չիտկւում էր. բայց Ռիսլէրի վճիռը հաստատ էր, և Բիբի բոլոր դատողութիւնները դէմ էին առնում նոյն բացասական խօսքերին. «Յետոյ, երկու տարի, երեք տարի անցած, չեմ ասում, թէ...»:

Դերասանը երկար մաքրուեց, քայլ առ քայլ պաշտպանելով հողը: Նա առաջարկեց փոփոխութիւններ մտցնել նախահաշուի մէջ: Կարելի էր այնպէս անել, որ աւելի էժան նստէր... «Ինչ էլ լինի, ինձ համար այդ շատ թանգ է, ընդհատեց Ռիսլէրը... Իմ անունը ինձ չէ պատկանում: Նա ամբողջ առևտրական տան անուան մի մասն է կազմում: Ես իրաւունք չունեմ վտանգի ենթարկել անունս: Ի՞նչպէս դուր կը գայ ձեզ, եթէ անանկանամ»:—Խեղճի ձայնը դողում էր սնանկանալ բառը արտասանելիս:

—Բայց չէ որ ամեն ինչ իմ անունովս է լինելու, առարկեց

Դըլօբէլը, որ այդպիսի նախապաշարմունքներ չունէր մտանկա-
նալու վերաբերմամբ:

Նա ամեն ինչ փորձեց, մէջ բերեց գեղարուեստի նուիրա-
կան շահերը, այնտեղ հասաւ նոյն իսկ, որ սկսեց խօսել սիրու-
նիկ դերասանուհիների մասին, որոնց հեշտագրգիւ հայեացքնե-
րը... Ռիպէլը քահ քահ ծիծաղեց.

— Էհ, ի՞նչ կատակներ էք անում... ինչէր էք ասում...
Մոռանում էք, որ երկուսս էլ պսակուած մարդիկ ենք, և, ի
դէպ, այժմ շատ ուշ է, այնպէս որ մեր կանայք մեզ անպատ-
ճառ սպասելիս կը լինեն... Չէք նեղանալ, այնպէս չէ...
Ես չեմ մերժում, դուք հօ հասկանում էք... Հա, տարեվերջի
հաշուից յետոյ եկէք ինձ մօտ: Նորից կը խօսենք... Այ, Աշխլ
քեռին հանգցնում է գաղը... Ես գնացի: Մնա՛ք բարև:

Գիշերուայ ժամի մէկից անց էր, երբ դերասանը վերա-
դարձաւ տուն:

Կինն ու աղջիկը սպասում էին նրան, ինչպէս առհասա-
րակ, աշխատանքը ձեռներին, բայց անսովոր կերպով կենդանա-
ցած ու տենդոտ դրութեան մէջ: Այն մեծ մկրատը, որով տի-
կին Դըլօբէլը կտրտում էր արոյրէ թելերը, անդադար դողդո-
ղում էր տարօրինակ կերպով, և Դէզիրէի բարակ մատները,
պաճուճանքները պատրաստելիս, այնքան արագ-արագ էին
շարժւում, որ եթէ նայող լինէր, աչքերը կը շաղուէին: Կօ-
լիբրինների երկար փետուրներն էլ, որոնք դարսած էին նրա
առաջ սեղանի վրայ, կարծես նոյնպէս սովորական օրերից ա-
ւելի ձոխ գոյներ ունէին և ինչ-որ մի առանձին փայլ: Բանը
նրանումն է, որ Յոյս կոչուող գեղեցկուհի այցելուն այդ երեկոյ
եկել էր այդտեղ: Նա նեղութիւն էր կրել մութ սանդուխնե-
րովը բարձրանալ հինգերորդ յարկը և, բանալով այդ փոքրիկ
բնակարանի դուռը, լուսաճաճանչ մի հայեացք քցել նրա ներ-
սը: Ինչքան էլ մարդ հիասթափութիւններ տեսած լինի կեան-
քում, չի կարող չը շլանալ այդ մոգական շողքերից:

— Ա՛խ, եթէ հայրիկին յաջողէր... ասում էր ժամանակ առ
ժամանակ տիկին Դըլօբէլը, կարծես ուզելով ամփոփ կերպով
արտայայտել այն հազար ու մի երջանիկ երազները, որոնց
անձնատուր էր լինում նրա միտքը:

— Կը յաջողի, մայրիկ, հաւատացած եղիր. պ. Ռիպէլը
այնքան բարի է. ես երաշխաւոր եմ նրա կողմից: Սիդօնին
էլ շատ սիրում է մեզ, թէև ամուսնանալուց յետոյ կարծես մի
քիչ մոռացութեան է տալիս իր բարեկամներին: Բայց դէ պէտք
է ուշադրութեան առնել նաև մեր դրութիւնների տարբերու-

թիւնը... Ես որ, յամենայն դէպս, երբէք չեմ կարող մոռանալ ինձ համար արածը:

Եւ յիշելով, թէ ինչ էր արել Սիդօնին իր համար, խեղճ կաղիկը սկսեց աւելի ևս տենդոտ կերպով աշխատել: Նրա էլէքտրականացած մատները սկսեցին շարժուել կրկնակի արագութեամբ: Կարծես նա վազում էր ինչ-որ մի խուսափող, անբռնելի բանի յետևից, ինչպէս օրինակ, բախտի յետևից՝ կամ այնպիսի մարդու սիրոյ յետևից, որ ձեզ չէ սիրում:

«Նա ինչ է արել քեզ համար», պէտք է հարցնէր մայրը, բայց աղջկայ ասածները այդ բոլէին ամենեւին չէին հետաքրքրում նրան. նա մտածում էր միմիայն իր մեծ մարդու մասին:

— Հը՞, երեակայում ես, աղջիկս... Ա՛խ, եթէ հայրիկը սեփական թատրոն ունենայ, եթէ նորից սկսի խաղալ առաջուան պէս: Դու չես կարող յիշել, շատ փոքր էիր այն ժամանակ: Օհ, զարմանալի յաշտողութիւն ունէր, անվերջ դուրս էին կանչում: Մի երեկոյ, Ալանսօնում, թատրոնի յաճախորդները ոսկէ պսակ տուեցին նրան... Օհ, որքան փայլուն էր նա այն ժամանակ, որքան ուրախ ու երջանիկ: Ով որ այժմ տեսնում է խեղճ մարդուն, չէ ճանաչում նրան, այնքան փոխուել է նա անբախտ կեանքի շնորհիւ... Բայց ես հաւատացած եմ, որ բաւական է մի փոքր յաջողութիւն, որպէս զի նա նորից նոյն երիտասարդ և ուրախ մարդը լինի... Բացի այդ այնպիսի փողեր են աշխատում թատրոնապետները: Նանտում թատրոնապետը սեփական կառք ունէր: Երեակայում ես մեզ սեփական կառքում... Չէ, ասա, երեակայում ես... Քեզ հէնց այդպիսի բան է հարկաւոր: Դու կը կարողանաս դուրս գալ տանից, մի քիչ կտրուել այդ բազկաթոռից: Հայրիկը մեզ ամարանոց կը տանի, և դու ջրի ու ծառի կարօտդ կ'առնես:

— Ա՛խ, ջուր, ծառ... դողդողալով չչնջաց գունատ ճգնալեացը:

Այդ բոլէին ներքևի մեծ դուռը բացուեց ու պինդ խփուեց և գաւթում լսուեց պ. Իլլօբէլի կանոնաւոր քայլուածքի ձայնը: Սենեակում մի բոլէ անձկութիւն տիրեց. մայր ու աղջիկ ձայները կտրած ու շուռնները բռնած չէին համարձակում նոյնիսկ նայել իրար երեսի, և մօր մեծ մկրատը այնպէս էր դողդողում, որ արոյրի թիւը բոլորովին ծուռ ու մուռ էր կտրատում:

Անկասկած, սարսափելի էր խեղճ դերասանի ստացած հարուածը: Ի դերս ելած երազներ, ստորացուցիչ մերժումն, ընկերների ծաղրը, սրճարանի հաշիւը իր թատրոնապետութեան ամբողջ ընթացքում պարտքով կերած նախաճաշերի համար,—

հաշիւ, որ պէտք էր իսկոյն վճարել,—այդ բոլորը պատկերացաւ նրա առաջ հինգ յարկանի տան օանդուխներէ մթութեան և խաղաղութեան մէջ։ Սրտին որ դանակ խփէի՛ր՝ արիւն չէր կաթիլ... Եւ սակայն, այնքան զօրեղ էր նրա մէջ դերասանական բնաւորութիւնը, որ, չը նայելով իր վշտի խորին անկեղծութեան, նա հարկաւոր համարեց ողբերգական և պատշաճական դիմակ հագնել։

Մտնելուն պէս, նա կանգ առաւ, օրհասական հայեացքով նայեց արհեստանոցին, բանուածքով ծանրաբեռնուած սեղանին, իր փղբրիկ ընթրիքին, որ պատրաստ սպասում էր նըրան մի անկիւնում, և իր երկու անձկալից հարադատներին, որոնք սեւեռել էին նրա վրայ իրանց փայլուն աչքերը։ Դերասանը մի րոպէ փնաց անխօս,—իսկ դուք գիտէք, թէ որքան երկար է թուում թարրոնում դերասանի մի րոպէ տևող լուծիւնը,—յետոյ երեք քայլ արեց, վայր ընկաւ սեղանի մօտ դրուած մի ցած աթոռի վրայ ու ասաց սուղելու ձայնով.

—Օ՛ ֆ, նզովք կայ իմ գլխին *):

Եւ այդ ասելով, նա բռնեցքով այնպիսի սարսափելի հարուած իջեցրեց սեղանին, որ մօղային թռչնիկներն ու ձանձերը շաղ անցան սենեակի չորս անկիւնը։ Կինը, վախուորած, վեր կացաւ տեղից ու երկչոտ կերպով մօտեցաւ նրան, մինչ Դէզիւրէն կիսով չափ բարձրացաւ իր բազկաթոռի մէջ, անձկութիւնից ջղաձգաբար ծամածռուած դէմքով։

Աթոռի մէջ ձկուած, կոները ուժասպառ կախ քցած, զըլուխը կրծքին քաշ արած, դերասանը խօսում էր ինքն իր հետ։ Կցկտուր, ընդհատուող մի մենախօսութիւն էր այդ, լի դրամատիկական հառաչանքներով ու հեկեկանքներով և նզովքներով անգութ ու եսամոլ բուրժուաների դէմ, որոնք հում-հում ուտում են արուեստագէտներին ու ծծում նրանց արիւնը։

Յետոյ նա սկսեց պատմել իր ամբողջ դերասանական կեանքը, սկզբի ժամանակներում ունեցած յաղթանակները, Ալանսօնի հանդիսատեսների տուած ոսկէ պսակը, իր ամուսնանալը այդ «սուրբ կնոջ» հետ,—և այդ վերջին խօսքն ասելիս, նա մատով ցոյց տուեց խեղճ կնոջը, որ լացակրկնած և գողգոջուն շրթունքներով կանգնած էր նրա կողքին ու պառաւի նման զըլուխը տարուբերում էր նրա ամեն մի խօսքին։

Յիրաւի, հոչակաւոր Դըլօբէլին չը ճանաչողներն էլ այդ

*) Ah! je suis damné.—Տրիբուլէի խօսքերը Վիկտոր Հիւգօյի «Le Roi s'amuse»-ից, որից է վերցրած Ռիգօլէտտօ օպերայի նիւթը։

երկար մենախօսութիւնը լսելուց յետոյ կարող էին պատմել նրա ամբողջ կենսագրութիւնը մանրամասնօրէն: Նա նկարագրում էր իր Պարիզ գալը, իրան պատահած ձախորդութիւնները, իր կրած զրկանքները... Սակայն, աւանդ, իսկապէս ինքը չէր եղել զրկանքներ քաշողը: Այդ հասկանալու համար բաւական էր տեսնել նրա լայն ու փարթամ դէմքը այդ երկու խեղճ կանանց լղար ու փոս ընկած դէմքերի կողքին: Բայց դերասանը այդքան խորը չէր գնում, և շարունակելով հարբել իր դէկլամացիայի խօսքերով:

—Օ՛խ, բացականչեց նա,—այնքան մաքառելուց յետոյ... Տասը, տասընէինգ տարի է, ինչ մաքառում եմ, նեցուկ ունենալով այս անձնուէր էակներին, ապրելով նրանց աշխատած հացով:

—Հայրիկ ջան, հայրիկ, լո՛ր... աղաչում էր Դէզիրէն, ձեռները իրար կցած:

—Այո՛, այո՛, ապրելով նրանց աշխատած հացով... և ես չեմ ամաչում այդ բանից: Որովհետեւ սրբազան գեղարուեստի համար է, որ ես ընդունում եմ այդ անձնուէր ծառայութիւնները... Բայց էլ այստեղս է հասել: Չափը արդէն անցել է: Ես հրաժարում եմ...

—Ա՛խ, այդ ի՜նչ ես ասում, սիրելիս, բացականչեց տիկին Դըլօբէլը, նետուելով դէպի նա:

—Ո՛չ, թո՛ղ տուր ինձ... Այլ ևս ոյժիցս վեր է: Իմ մէջ ըստպանեցին արուեստագէտին: Ամեն բան պրծած է... Ես հրաժարում եմ թատրոնից:

Այն ժամանակ եթէ տեսնէիք, թէ ինչպէս մալր ու աղջիկ, փաթաթուելով նրա վզովը, սկսեցին խնդրել, որ շարունակի մաքառումը, և ապացուցանել, որ նա իրաւունք չունի հրաժարուել թատրոնից, լացներդ չէիք կարող պահել: Դըլօբէլը դիմադրում էր սակայն:

Ի վերջոյ նա անձնատուր եղաւ և խօսք տուեց մի ժամանակ էլ դիմանալ, քանի որ այդպէս էին ցանկանում նրանք, բայց դժուար է ասել, թէ որքան աղաչանք ու պաղատանք, որքան գգուանքներ պէտք եղան, մինչև որ նրանց յաջողեց այդ բանը:

Մի քառորդ ժամ անցած, մեծ մարդը, որ քաղցել էր իր ասած երկար մենախօսութիւնից և արդէն սփոփուել յուսահատութիւն դեղիւուց յետոյ, սեղանի կողքին նստած կարգին ախորժակով ընթրում էր, և այդ բոլոր բանից միմիայն մի թեթեւ յոգնածութիւն էր մնացել մէջը, այնպէս, ինչպէս յոգնած է լինում մի դերասան, մի շատ երկար ու շատ դրամատիկական դեր խաղալուց անմիջապէս յետոյ:

Այդ դէպքերում դերասանը, որ յուզել է բոլոր հանգիստ-տեսներին և ինքը իսկական արտասուներքներ թափել բեմում, թատրոնից դուրս գալուց յետոյ անմիջապէս մոռանում է այդ բոլորը: Նա թողնում է իր յուզմունքը իր դերասանական օթեակում իր հագուստների ու կեղծ մազերի հետ, մինչդեռ աւելի միամիտ, աւելի սաստիկ կերպով տպաւորուած հանգիստ-տեսները վերադառնում են տուն կարմրատակած աչքերով ու ճմլուած սրտով և երկար ժամանակ չեն կարողանում քնել ջղերի չափազանց գրգռումից:

Խեղճ Դէզիրէն ու տիկին Դըլօբէլը շատ քիչ քնեցին այդ գիշեր:

Թարգմ. Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Կը շարունակուի)